

Odnos adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti, emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije u romantičnim odnosima

Komesarović, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:003519>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-12-04**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera
Filozofski fakultet u Osijeku
Odsjek za psihologiju

**ODNOS ADAPTIVNIH I NEADAPTIVNIH OSOBINA LIČNOSTI,
EMOCIONALNE INTELIGENCIJE I EMOCIONALNE
MANIPULACIJE U ROMANTIČNIM ODNOSIMA**

Diplomski rad

Martina Komesarović

Mentorica: Izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2020

Sveučilište J. J. Strossmayera
Filozofski fakultet u Osijeku
Odsjek za psihologiju
Studij: Diplomski studij psihologije

Martina Komesarović

**ODNOS ADAPTIVNIH I NEADAPTIVNIH OSOBINA LIČNOSTI,
EMOCIONALNE INTELIGENCIJE I EMOCIONALNE
MANIPULACIJE U ROMANTIČNIM ODNOSIMA**

Diplomski rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana socijalna psihologija

Mentorica: Izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 14. 10. 2020.

Martina Komesarović, 0122220490

Sadržaj

Uvod	1
Adaptivne osobine ličnosti	2
Neadaptivne crte ličnosti – mračna trijada	3
<i>Makijavelizam</i>	3
<i>Narcizam</i>	4
<i>Psihopatija</i>	5
Emocionalna inteligencija	6
Manipulacija.....	7
Taktike emocionalne manipulacije.....	8
Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	9
Cilj.....	9
Problemi	9
Hipoteze	9
Metoda	10
Sudionici.....	10
Instrumenti	10
Postupak	12
Rezultati	13
Rasprava	20
Odnos emocionalne manipulacije i emocionalne inteligencije	20
Odnos emocionalne manipulacije te adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti.....	21
Odnos emocionalne manipulacije i taktika emocionalne manipulacije	21
Medijacijski efekt adaptivnih i neadaptivnih crta ličnosti na odnos emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije	22
Nedostaci i implikacije.....	26
Zaključak	28
Literatura	29

Odnos adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti, emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije u romantičnim odnosima

Sažetak

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati odnos adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti, emocionalne inteligencije te emocionalne manipulacije kao i tendenciju korištenja taktika manipulacije u kontekstu romantičnih odnosa. U istraživanju su sudjelovale 303 osobe, dobi od 18 do 50 godina koji su trenutno u partnerskom odnosu. Sudionici su putem interneta ispunili obrazac koji se sastojao od sljedećih upitnika: Inventar velikih pet osobina ličnosti (Benet-Martinez i John, 1998), Kratka skala mračne trijade (Jones i Paulhus, 2014), Upitnik emocionalne kompetentnosti (Takšić, 2002), Skala emocionalne manipulacije (Austin, Farrelly, Black i Moore, 2007; Opat Jozić i Ombla, 2019) te Skala taktika manipulacije (Buss:1992; Opat-Jozić i Ombla, 2019). Dobiveni rezultati pokazali su kako postoji pozitivna, niska povezanost između emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije. Također su dobivene niske, pozitivne korelacije emocionalne manipulacije s ekstraverzijom i neuroticizmom te negativna, umjerena korelacija s ugodnosti. Nije bilo značajne povezanosti s ostalim adaptivnim crtama ličnosti. Nadalje, dobivene su pozitivne, umjerene korelacije između emocionalne manipulacije i mračne trijade. Hijerarhijska regresijska analiza pokazala je kako su emocionalna inteligencija, ugodnost te dvije crte ličnosti mračne trijade, odnosno makijavelizam i psihopatija značajni prediktori emocionalne manipulacije, s time da mračna trijada najviše doprinosi u objašnjavanju varijance kriterija. Također se pokazalo kako je makijavelizam medijator, a ugodnost supresor odnosa emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije u kontekstu romantičnih veza. Dobiveni rezultati daju dodatni doprinos istraživanju „mračne strane“ emocionalne inteligencije, odnosno emocionalne manipulacije.

Ključne riječi: emocionalna inteligencija, emocionalna manipulacija, adaptivne osobine ličnosti, neadaptivne osobine ličnosti, romantični odnos

Relationship between adaptive and maladaptive personality traits, emotional intelligence and emotional manipulation in romantic relationships

Abstract

Aim of this study was to examine relationship between adaptive and maladaptive personality traits, emotional intelligence and emotional manipulation and also tendency to use manipulation tactics in context of romantic relations. Research was conducted on 303 participants, age 18 to 50, who were all currently romantically involved. All participants completed online form which consisted of following questionnaires: Big five Inventory (BFI, Benet-Martinez and John, 1998), Short dark triad scale (SD3, Jones and Paulhus, 2014), Emotional skills competence questionnaire (ESCQ-45, Takšić, 2002), Emotional manipulation scale (Austin et al. 2007; Opat Jozić and Ombla, 2019), Manipulation tactics scale (Buss, 1992; Opat Jozić and Ombla, 2019). Results indicate that there is positive, but low correlation between emotional intelligence and emotional manipulation. Furthermore, the results also suggest that there is positive, but low correlation between emotional manipulation and extraversion, neuroticism and also moderate but negative relationship with agreeableness. Correlations with remaining adaptive personality traits weren't found. Additionally, emotional manipulation correlates positively with all maladaptive personality traits. Emotional intelligence, agreeableness, and two personality traits of dark triad, machiavellianism and psychopathy are shown to be positive predictors of emotional manipulation, with dark triad contributing most in explanation of the variance of criteria. Finally, results also indicate that machiavellianism is a mediator and agreeableness suppressor of the association between emotional intelligence and emotional manipulation in context of romantic relationships. These results present additional contribution to research of "dark side" of emotional intelligence.

Key words: emotional intelligence, emotional manipulation, adaptive personality traits, maladaptive personality traits, romantic relationships

Uvod

Sigurno svaki čovjek na svijetu ima svoju definiciju ljubavi, no tek se razvojem psihologije kao znanosti otkrilo koliko je čovjeku ona važna. Abraham Maslow (1943) u svojoj je poznatoj hijerarhiji potreba uvrstio upravo ljubav i pripadanje. Prema Maslowu, zadovoljenje svih potreba počevši s fiziološkim potrebama, preko potreba za sigurnošću, ljubavlju i pripadanja te potreba za poštovanjem vodi do samoaktualizacije osobe, odnosno potpunog ispunjenja nečijeg potencijala. Nadalje, istraživanja Baumeistera i Learyja (1998) govore o tome kako su ljubav i pripadanje jedne od temeljnih ljudskih potreba. Ryan i Deci (2000), u svojoj poznatoj teoriji samoodređenja, također smatraju ljubav i pripadanje kao jedno od glavnih psiholoških potreba koji su preduvjet mentalnog zdravlja. Drugim riječima, zadovoljenje potrebe za ljubavlju i pripadanjem pokazali su se važnim preduvjetima subjektivne dobrobiti i vlastitog doživljaja sreće (Dush i Amato, 2005). Način da se potreba za ljubavlju i pripadanjem zadovolji jest pomoću razvoja bliske, intimne veze s drugom osobom. Istraživanja pokazuju kako je za mnoge ljude pronalazak romantičnog partnera važan cilj u životu, pogotovo u zapadnjačkim kulturama (Fletcher, 2015). Činjenica je da se romantične veze razvijaju prolaskom vremena i prolaze kroz određene faze od tzv. „hodanja“ do prelaska u monogamnu vezu i vjenčanje (Gao, 2001), što govori u prilog tome da je romantična veza dinamičan proces.

No, prolazeći kroz sve faze koje jedna romantična veza mora proći, za pretpostaviti je da će se u njoj javiti određene nesuglasice među partnerima. Neslaganje među partnerima opća je pojava u odnosima te se smatra neizbježnom (Opat, 2017). Najboljim načinom za rješavanje razmirica među partnerima smatra se zajedničko rješavanje problema (Kiralp i sur., 2009). No, nisu svi ljudi skloni takvom načinu rješavanja razmirica. Ponekad osobe koriste određena ponašanja koja osiguravaju njihovo zadovoljenje potreba bez direktnog zahtjeva upućenog partneru. Jedno od tih ponašanja je i manipulacija koja se može definirati kao način kojim pojedinac namjerno, iako ne nužno svjesno, pokušava utjecati na svoju okolinu zbog osobne dobiti (Buss, 1987). No, postavlja se pitanje kakve su osobe sklone manipulaciji i na koji način možemo prepoznati manipulaciju u bliskim odnosima? Manipulacija nije novi konstrukt te je često bila predmetom znanstvenih istraživanja. Istraživalo se postoje li razlike u tendenciji korištenja manipulacije s obzirom na spol (Butković i Bratko, 2009), osobine ličnosti (Buss, 1992; Austin i sur., 2014) ili psihičke poremećaje (Mandal i Horak, 2016). Jedno od područja istraživanja manipulacije je i u kontekstu emocionalne inteligencije, pri čemu se manipulacija, odnosno upravljanje tuđim emocijama radi osobne koristi smatra „mračnom“ stranom emocionalne inteligencije te se naziva emocionalnom manipulacijom (Austin i sur., 2007). Istraživanja (npr. Brewer i Abell, 2017) navode kako

manipulativna ponašanja i pretjerana kontrola partnera u romantičnom odnosu dovode do smanjenog zadovoljstva istim. Sve to dovodi do negativnih posljedica kod osobe koja je u vezi s emocionalnim manipulatorom stoga je važno dodatno istražiti ovu temu u svrhu lakšeg prepoznavanja i preveniranja istih.

U dosadašnjim istraživanjima emocionalne manipulacije ispitivao se odnos s osobinama ličnosti (Buss, 1992; Opat, 2014), makijavelizmom (Abell i sur., 2016), narcizmom, primarnom i sekundarnom psihopatijom (Austin i sur., 2014; Grieve i Mahar, 2010), taktikama emocionalne manipulacije (Opat, 2017; Opat Jozić i Ombla, 2019) te već spomenutom emocionalnom inteligencijom (Austin i sur., 2007; Grieve i Mahar, 2010, Grieve i Panebianco, 2013; Austin i sur., 2014). Također, emocionalna manipulacija često se istraživala u kontekstu bliskih veza, najčešće romantičnih odnosa jer partneri najviše vremena provode zajedno stoga su takvi odnosi plodno tlo za njezino razvijanje (Opat, 2014).

S obzirom na prethodno navedeno, u ovom radu će se istražiti složeni odnos između spomenutih konstrukata te odgovoriti na neka od pitanja: Koje osobine ličnosti češće koriste emocionalnu manipulaciju u romantičnom odnosu? Ima li emocionalna inteligencija stvarno „mračnu stranu“ i igraju li osobine ličnosti ulogu u tome? Koje taktike manipulacije u romantičnim odnosima koriste određene osobine ličnosti?

Adaptivne osobine ličnosti

Od davnina se uočilo da se ljudi međusobno razlikuju – netko je većinom veseo i društven, netko je više samozatajan i tih, netko uživa u otkrivanju novih stvari, dok netko preferira strukturu i poznatu rutinu. Buss (1992) navodi tri glavna zaključka o ranijim istraživanjima psihologije ličnosti: (1) postoje relativno stabilne i organizirane razlike među ljudima, odnosno crte ličnosti, (2) ponašanje ljudi jest diskriminativno i ovisi o kontekstu, te (3) pet dimenzija ličnosti su se pokazale potrebnima za objašnjavanje velike većine razlika u ponašanju ljudi. Danas se dominantnim modelom u psihologiji ličnosti (De Raad i Mlačić, 2015) smatra model Velikih pet faktora ili dimenzija ličnosti (engl. *Big five personality traits*) (npr. Goldberg, 1981; Hogan, 1983; McCrae i Costa, 1985). Pet dimenzija ličnosti uključuje: ekstraverziju nasuprot introverziji, neuroticizam nasuprot emocionalnoj stabilnosti, otvorenost ka iskustvu (intelekt), ugodnost nasuprot antagonizmu i savjesnost. Ekstraverzija se može opisati riječima poput brbljavosti, energičnosti, dobrog raspoloženja i asertivnosti (McCrae i John, 1992) te je generalno povezana s pristupom koji je socijalni i materijalistički (De Raad i Mlačić, 2015). Introverzija se s druge strane može opisati kao rezerviranost, šutljivost, pasivnost i osamljenost (McCrae i John, 1992).

Neuroticizam se može opisati pridjevima anksioznosti, hostilnosti, depresivnosti, impulzivnosti i ranjivosti, dok emocionalno stabilne osobe ne pokazuju takav obrazac ponašanja (MaCrae i John, 1992). Ugodnost se može opisati pojmovima poput povjerenje, dobrotu, toplinu, velikodušnost (MaCrae i John, 1992), dok se njegova suprotna dimenzija može opisati riječima poput nepovjerenje, sebičnost, okrutnost i hostilnost. Otvorenost ka iskustvu ili intelekt podrazumijeva kreativnost, aktivnu imaginaciju, radoznalost i originalnost (MaCrae i John, 1992; De Raad i Mlačić, 2015). I konačno, savjesnost se opisuje u terminima organiziranosti, učinkovitosti, težnje ka postignućem, temeljitosti, odgovornosti te se generalno odnosi na kontrolu impulsa i konformizam (MaCrae i John, 1992; De Raad i Mlačić, 2015). Tema nekih istraživanja bila je povezanost zadovoljstva romantičnim odnosom s adaptivnim osobinama ličnosti (npr. Sayehmiri i sur., 2020). Rezultati tih istraživanja konzistentno ukazuju na negativnu povezanost s neuroticizmom i pozitivnu povezanost sa savjesnošću. Osobe visoko na neuroticizmu pokazuju sklonost emocijama poput tuge, ljutnje i nezadovoljstva sa sobom što može dovesti do smanjenog osjećaja zadovoljstva u partnerskom odnosu. S druge strane, osobe visoko na savjesnosti pokazuju veće zadovoljstvo romantičnim odnosom što se može pripisati njihovim tendencijama samodisciplini, principijelnosti i sposobnostima rješavanja problema (Sayehmiri i sur., 2020).

Neadaptivne crte ličnosti – mračna trijada

Daljnijim razvojem psihologije ličnosti uočilo se kako postoje pojedinci čije se ponašanje ne može u potpunosti opisati već spomenutim crtama ličnosti. To su pojedinci koji naginju određenoj okrutnosti, manjku empatije, iskorištavanju drugih, nepoštivanju pravila i zakona društva. Takve socijalno averzivne osobnosti mogu se opisati crtama ličnosti koje se zajednički nazivaju mračnom trijadom i odnosi se na zasebne, ali konceptualno preklapajuće varijable: psihopatija, narcizam i makijavelizam (Jones i Paulhus, 2014). Bitno je spomenuti da, iako su sve tri crte ličnosti subkliničke, sve se mogu opisati terminima socijalne zlonamjernosti, emocionalne hladnoće, dvoličnosti i agresivnosti (Paulhus i Williams, 2002). Sve tri osobnosti ponašaju se antagonistički u interpersonalnim vezama (Rauthmann, 2012) što povećava vjerojatnost javljanja manipulacije u romantičnim odnosima istih.

Makijavelizam

Osobe s visokim rezultatom na crti makijavelizma pokazuju neke od sljedećih osobina: cinični pogled na svijet, manjak moralnosti, interpersonalnu manipulaciju i okrutan afekt (Jones i Paulhus, 2014). Christie i Geis (1970) kod daljnjeg opisa makijavelizama navode kako se radi o osobama s izraženo hladnim, pragmatičnim i nemoralnim razmišljanjem, izrazitoj orijentaciji prema novcu i moći te naglašenoj tendenciji iskorištavanja drugih radi vlastite koristi. Jones i

Paulhus (2014) navode još neke odrednice makijavelizma poput planiranja, formiranja koalicija i gradnje reputacije. Nadalje, Rauthmann (2012) navodi kako makijavelisti druge ljude percipiraju kao slabe, sklone greškama i podložne manipulaciji. Isti autor također postavlja pitanje kako drugi ljudi vide makijavelista? Rauthmann (2012) u svom istraživanju navodi kako se makijaveliste na početku interakcija, ali i u slučaju produljene interakcije negativno prosuđuje, kao što i oni sebe negativno prosuđuju. To se može objasniti na dva načina: 1) makijavelisti svijet gledaju na ciničan način, odnosno smatraju da su svi ljudi loši – uključujući i njih, te 2) makijavelisti posjeduju evokativne tendencije koje kod drugih pobuđuju reakcije koje su slične ponašanju makijavelista. Upravo to negativno viđenje sebe i drugih ljudi facilitira korištenje manipulacije u interpersonalnim vezama stoga se i makijavelizam spominje u ovom kontekstu. Što se tiče romantičnih odnosa, makijavelisti se upuštaju u veze s drugim ljudima, no ne nužno ih istih razloga kao i ostali (npr. zadovoljenje potreba za ljubavlju i pripadanjem) nego iz potrebe za manipulacijom i iskorištavanjem drugih (Abell i sur., 2016). Također navode nisko zadovoljstvo bliskim odnosima što nije iznenađujuće uzimajući u obzir njihovu sklonost cinizmu, emocionalnu hladnoću, odvojenost i manipulativnost.

Narcizam

Ponašanje subkliničkih narcisa također je obilježeno manipulativnošću i okrutnošću, ali narcizam se također može opisati interpsihičkim konfliktom između grandioznog identiteta i unutarnje nesigurnosti (Jones i Paulhus, 2014). Osim nesigurnosti, druge kliničke manifestacije su vidljive u subkliničkom narcizmu. Grandioznost dovodi do stalnog traženja ego-pokrepljivanja što može rezultirati i destruktivnim ponašanjem. No, upravo ta motivacija za ego – potkrepljenjem razlikuje narcise od ostalih crta ličnosti mračne trijade koji su većinom instrumentalno i materijalistički motivirane (Jones i Paulhus, 2014). Nadalje, Paulhus i Williams (2002) navode kako su kognitivni procesi narcisa samoobmanjujući – vjeruju u vlastite pozitivne attribute, čak i kada im se daju dokazi za suprotno. Narcisi također smatraju kako oni imaju pravo na određene stvari na koje drugi nemaju te se također može javiti i sklonost ka agresiji ako osjete da im je to pravo ugroženo (Jones i Paulhus, 2014). Drugim se ljudima narcisi na početku interpersonalnih odnosa mogu i svidjeti, odnosno oni mogu biti popularni i šarmantni (Back i sur., 2010). No, slično kao i kod makijavelista, u slučaju dužih interakcija narcise se počinje percipirati u negativnom svjetlu jer njihove negativne osobine, odnosno arogantnost i bahatost počinju izlaziti na vidjelo (Jones i Paulhus, 2014). Tema mnogih istraživanja bila je upravo funkcioniranje narcisa u romantičnim odnosima. Austin i suradnici (2014) navode kako je narcizam pozitivno povezan s interpersonalnom manipulacijom. Slično tome, Kernis i Sun (1994) navode kako je narcizam

povezan s manipulativnim ponašanjem u vezi, kao i pretjeranom kontrolom nad partnerom i zabrinutošću za partnerovu popularnost i uspjeh, dok Ryan i suradnici (2008) navode kako su osobe visoko na narcizmu sklone i agresiji u vezama.

Psihopatija

Psihopatija predstavlja tendenciju impulzivnog traženja uzbuđenja, sklonost manipulaciji i antisocijalnom ponašanju te hladni afekt (Rauthmann, 2012). Često se u literaturi može naći podjela psihopatije na primarnu i sekundarnu: primarnu psihopatiju obilježava plitki afekt, manjak empatije i žaljenja, površni šarm i manipulacija, dok sekundarnu obilježava socijalna devijantnost, niska socijalizacija, neodgovornost, impulzivnost i agresija (Hare, 2003). Jones i Paulhus (2014) navode kako su ključni elementi subkliničke psihopatije upravo deficiti u afektu (npr. okrutnost) i deficit samokontrole (npr. impulzivnost) što ih posljedično usmjerava prema kriminalitetu. Isti autori također navode kako psihopati iskazuju svoju okrutnost na kratkoročni način, odnosno lažu zbog neposrednog zadovoljstva, čak i ako to ugrožava njihove dugoročne interese. Ova se crta ličnosti mračne trijade može jasno razlikovati od makijavelizma zbog sklonosti ka impulzivnosti što makijavelisti ne pokazuju, nego upravo suprotno, pokazuju tendenciju dugoročnom planiranju i kalkulaciji. Iz svega navedenog može se zaključiti kako psihopati imaju poprilično negativnu sliku o drugim ljudima (Hare, 2003). No, kako drugi ljudi doživljavaju subkliničke psihopate? Slično kao i narcise, psihopate je na početku interpersonalne interakcije moguće doživjeti ugodno i na pozitivan način (zbog tzv. površnog šarma), međutim, kako se interakcija nastavlja dolaze do izražaja njihove negativne osobine. No, kako psihopati funkcioniraju u romantičnim vezama? Istraživanja su pronašla da kao i ostale crte mračne trijade, psihopati imaju veću tendenciju ka kratkoročnim vezama nego dugoročnim (Jonason i sur., 2012). S druge strane, jedno longitudinalno istraživanje pronašlo je kako osobe koje procjenjuju svoje psihopatske tendencije visokima, također su vjenčani za osobu koja sebe jednako procjenjuje. Taj je nalaz u skladu s drugim istraživanjima koja tvrde da psihopati pokazuju princip homofilije prilikom odabira osobe za dugoročnu vezu (Weiss i sur., 2018). Nadalje, isto je longitudinalno istraživanje pronašlo kako je psihopatija kod partnera povezana s negativnim afektom u odnosu, interpersonalnim antagonizmom te s teškoćama u prepoznavanju partnerovih osjećaja. Drugim riječima, čak i ako psihopati primijete da drugoj osobi stvaraju emocionalni distress, oni pokazuju teškoće u promjeni svog ponašanja kako bi taj efekt promijenili, što posljedično dovodi do još težih emocionalnih stanja kod partnera (Weiss i sur., 2018).

Emocionalna inteligencija

Emocionalna inteligencija se u literaturi opisuje kao intelektualna sposobnost, ali i kao osobina ličnosti (Allen, 2016). Salovey i Mayer (1990), pioniri u istraživanju emocionalne inteligencije, istu su definirali kao sposobnost koja povezuje kognitivno procesiranje i emocije. Drugim riječima, radi se o intelektualnom procesiranju informacija vezanih uz emocije. Detaljnije je opisano u njihovom hijerarhijskom modelu emocionalne inteligencije (Allen, 2016; Mayer i Salovey, 1997). Prva se razina odnosi na percepciju emocija, procjenu istih i izražavanje. Druga se razina odnosi na korištenje emocija u svrhu izražavanja misli. Treća razina obuhvaća analizu kompleksnih emocija te se posljednja razina odnosi na vlastitu emocionalnu regulaciju i regulaciju emocija drugih ljudi u svrhu adaptivnih ishoda. Prema autorima modela sve su četiri razine međusobno zavisne i razvijaju se učenjem i iskustvom. Mnoga su istraživanja pronašla vezu između emocionalne inteligencije i pozitivnih životnih ishoda. Tako, na primjer, Martins i suradnici (2010) nalaze pozitivnu povezanost s fizičkim i mentalnim zdravljem. Drugim riječima, vještina prepoznavanja i kontrola emocija povezana je s boljom dobrobiti čovjeka (Allen, 2016). Također je vidljiva korist emocionalne inteligencije u interpersonalnim odnosima. Emocionalna inteligencija prediktor je zadovoljstva na radnom mjestu (Schutte i Loi, 2014), kao i zadovoljstva u romantičnoj vezi (Smith i sur., 2008), čak i ako je prisutna samo kod jednog partnera (Brackett i sur., 2005). Kada se emocionalna inteligencija gleda kao osobina ličnosti utvrđeni su pozitivni odnosi s dimenzijama ugodnosti i savjesnosti (Austin i sur., 2007). Iz prethodnog se može zaključiti kako je emocionalna inteligencija prosocijalni konstrukt jer ima koristi za ljude koji su interpersonalno povezani s emocionalno inteligentnom osobom.

Što se tiče socijalno neprihvatljivih osobnosti, pronađena je negativna korelacija emocionalne inteligencije i makijavelizma (Austin i sur., 2007) te psihopatije (Miao i sur., 2019). No, odnos emocionalne inteligencije s narcizmom nije tako jasan pa tako neka istraživanja ne pronalaze značajnu povezanost (Miao i sur., 2019), dok je u drugima utvrđena pozitivna povezanost narcizma s emocionalnom i socijalnom inteligencijom (Delić i sur., 2011). Što se mjerenja emocionalne inteligencije tiče, postoje dva modela koja se ističu – mješoviti modeli i modeli emocionalne inteligencije kao sposobnosti. Mješoviti modeli konceptualiziraju emocionalnu inteligenciju kao mentalnu sposobnost, ali i kao osobinu ličnosti. Druga vrsta modela konceptualiziraju emocionalnu inteligenciju kao mentalnu sposobnost te se smatra vrstom inteligencije (Hajnci i Vučenović, 2013). Što se samog načina mjerenja emocionalne inteligencije tiče, postoje dvije vrste: samoprocjena i testovi učinka. U ovom će se istraživanju primijeniti samoprocjena emocionalne inteligencije koja spada u mješovite modele, odnosno primijenit će se

najpoznatiji hrvatski upitnik za samoprocjenu emocionalne inteligencije, Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK – 45; Takšić, 2002).

Manipulacija

Riječ manipulacija ne mora nužno imati negativnu konotaciju. No, bitno je spomenuti kako čovjek može manipulirati i živim i neživim objektima u svrhu prilagodbe i iskorištavanja potencijala okoline. Pažnju znanstvenika više je privlačio upravo ovaj drugi aspekt, odnosno manipulacija živim objektima. No, već je prije spomenuta definicija manipulacije kod koje se naglašava njezina svrha, a to je zadovoljenje vlastitih potreba. Logično je za pretpostaviti da će neki biti spremni na sve samo da zadovolje svoje potrebe i želje, pa čak i ako to znači povrijediti svog partnera.

Uspješna interpersonalna manipulacija zahtjeva poznavanje i prepoznavanje emocija kod drugih ljudi, kao i socijalne vještine (Bacon i Regan, 2016). S obzirom da uspješni manipulatori imaju određeni stupanj razumijevanja emocionalnog funkcioniranja, može se pretpostaviti kako imaju i višu razinu emocionalne inteligencije. Kao što je već spomenuto, emocionalna se inteligencija povezuje s uspješnim životnim ishodima i općenito se smatra konstruktom prosocijalne prirode. No, i sami pioniri emocionalne inteligencije, Mayer i Salovey (1990), pretpostavili su da se vještine koje obuhvaća emocionalna inteligencija mogu koristiti i za maliciozne namjere (Allen, 2016). „Mračna strana“ emocionalne inteligencije nije nova tema – Austin i suradnici (2007) su je detaljnije opisali i nazvali emocionalnom manipulacijom. Bacon i Regan (2016) opisuju kako emocionalnim manipulatorima sposobnost razumijevanja emocija pomaže da zadovolje vlastite emocionalne potrebe koristeći socijalno neprihvatljive načine. Neki od tih strategija ili taktika uključuju i indirektnu agresiju, dovođenja drugih da se osjećaju loše zbog vlastitih odluka i slično. Bitno je napomenuti kako je emocionalna manipulacija prikrivena. Na primjer, ako se nekoj osobi psihološki naštetiti na socijalno snalažljiv način agresor se može činiti kao da je imao dobre namjere prema toj osobi kojoj je šteta učinjena (Bacon i Regan, 2016). Emocionalna manipulacija povezivala se i s adaptivnim i s neadaptivnim osobinama ličnosti. Tako su, na primjer, Austin i suradnici (2007) pronašli kako su makijavelizam i mjera emocionalne manipulacije pozitivno povezani što čini prethodno spomenuti nalaz o negativnoj povezanosti makijavelizma i emocionalne inteligencije jako zanimljivim. Čini se kako su makijavelist jako dobri u upravljanju tuđim emocijama, što se ne može reći za upravljanje vlastitim emocijama. Također su isti autori pronašli kako mjere emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije nisu značajno povezane. No, s druge strane, Opat (2017) pronalazi značajnu pozitivnu vezu između mjera emocionalne inteligencije i manipulacije, iako je riječ o vrlo niskoj povezanosti. Narcizam

i primarna psihopatija su također pozitivno povezane s mjerama emocionalne manipulacije (Austin i sur., 2014). Od velikih pet crta ličnosti, Austin i suradnici (2007) nalaze kako je emocionalna manipulacija pozitivno povezana s dimenzijama ekstraverzije, neuroticizma i otvorenosti, dok je negativno povezana s dimenzijama ugodnosti i savjesnosti. Opat (2014) također pronalazi značajnu pozitivnu povezanost emocionalne manipulacije s dimenzijama ekstraverzije i neuroticizma te negativnu povezanost s dimenzijom ugodnosti, no nisu utvrđene značajne korelacije s dimenzijama savjesnosti i otvorenosti. Razna druga istraživanja bavila su se pitanjem prediktora emocionalne manipulacije. Greive i Mahar (2010) pronalaze kako primarna psihopatija i više razine emocionalne inteligencije predviđaju emocionalnu manipulaciju. Također pronalaze značajnu prediktivnost sekundarne psihopatije i etičkog rezoniranja za manipulativnost kod žena. Grieve i Panebianco (2013) navode sljedeće prediktore emocionalne manipulacije: emocionalna inteligencija, viša razina socijalnog procesiranja, indirektna agresija i kognitivne distorzije. Prethodno navedeni nalazi sugeriraju kako veza između emocionalne manipulacije i inteligencije postoji, no kako će emocionalno inteligentna osoba koristiti svoje sposobnosti upravljanja emocijama, uvelike ovisi o osobinama i sposobnostima pojedinca.

Taktike emocionalne manipulacije

Taktike emocionalne manipulacije predstavljaju načine na koji pojedinci implementiraju emocionalnu manipulaciju, odnosno način na koji dobivaju ono što žele. Buss (1992; prema Opat Jozić i Ombla, 2019) je razvio taksonomiju taktika manipulacije koje se mogu svrstati u 12 kategorija: šarm, tretman šutnjom, prisila, razum, regresija, samoponižavanje, pozivanje na odgovornost, usporedba s drugima, obećavanje ugone, novčana nagrada, grubost i reciprocitet. Autorice Opat Jozić i Ombla (2019) modificirale su i skratile originalnu verziju upitnika taktika manipulacije i identificirale tri faktora: indirektne taktike za prisilu (tretman šutnjom, regresija), direktne taktike (razum, pozivanje na odgovornost, usporedba s drugima) i indirektne taktike za podilaženje (šarm, obećavanje ugone, reciprocitet). U njihovoj su verziji upitnika, koja će se koristiti i u ovom istraživanju, izbačene taktike samoponižavanje, novčane nagrade, grubost i prisila. Što se tiče istraživanja koja su ispitivala povezanost taktika manipulacije s ostalim prethodno spomenutim konstruktima, pronađeno je kako su značajno povezane s tendencijom korištenja emocionalne manipulacije (Opat, 2017; Opat Jozić i Ombla, 2019). Od osobina ličnosti utvrđeno je kako osobe visoko na neuroticizmu većinom koriste indirektne taktike, dok osobe visoko na otvorenosti koriste direktne taktike manipulacije (Caldwell i Burger, 1997). Također, isti autori navode kako su visoki rezultati na ostalim dimenzijama, odnosno ekstraverziji,

savjesnosti i ugodnosti povezani s korištenjem direktnih taktika, dok su niži rezultati na spomenutim dimenzijama povezani s korištenjem indirektnih taktika za manipulaciju.

Istraživanja koja su proučavala emocionalnu manipulaciju i taktike manipulacije izrazito su rijetka u hrvatskim uzorcima. Točnije, koliko je poznato autorici ovog rada, ovo je drugo istraživanje koje obuhvaća emocionalnu inteligenciju i manipulaciju, kao i taktike emocionalne manipulacije (Opat Jozić i Ombla, 2019) i prvo koje obuhvaća odnose s adaptivnim i neadaptivnim osobinama ličnosti. Rezultati ovog istraživanja dodatno će pridonijeti odgovoru na pitanje ima li emocionalna inteligencija „mračnu stranu“ i u kakvom je odnosu s adaptivnim i neadaptivnim crtama ličnosti. Također, dobiveni rezultati interpretirat će se u kontekstu bliskih odnosa, točnije romantičnih veza što također daje i praktičnu važnost ovom istraživanju. Istraživanja (npr. Kelly, 2011) pokazuju kako je psihičko nasilje najčešće u romantičnim odnosima stoga je važno temu emocionalne manipulacije, kao i njenu poveznicu s drugim varijablama dodatno istražiti u svrhu lakšeg prepoznavanja i kreiranja potencijalnih preventivnih aktivnosti.

Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj

Cilj ovog istraživanja je ispitati odnos adaptivnih (ekstraverzija, neuroticizam, savjesnost, ugodnost i otvorenost) i neadaptivnih osobina ličnosti (makijavelizam, narcizam i psihopatija), emocionalne inteligencije te emocionalne manipulacije (uključujući i skale slabe emocionalne vještine i prekrivanje emocija), kao i korištenje različitih taktika manipulacije (direktna, indirektna i indirektna taktika za podilaženje) u romantičnim odnosima.

Problemi

P1: Ispitati odnos adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti, emocionalne inteligencije te emocionalne manipulacije, kao i tendenciju korištenja različitih taktika manipulacije u romantičnim odnosima.

P2: Provjeriti potencijalnu medijacijsku ulogu svih neadaptivnih osobina ličnosti, kao i nekih adaptivnih osobina poput ekstraverzije i neuroticizma u odnosu između emocionalne manipulacije i emocionalne inteligencije.

Hipoteze

H1: Očekuje se pozitivna povezanost emocionalne manipulacije s (a) emocionalnom inteligencijom, (b) tendencijom korištenja svih taktika manipulacije te sa (c) svim neadaptivnim osobinama ličnosti i (d) nekim adaptivnim osobinama poput ekstraverzije i neuroticizma.

H2: Očekuje se medijacijski efekt svih neadaptivnih osobina ličnosti, kao i nekih adaptivnih osobina poput ekstraverzije i neuroticizma na odnos između emocionalne manipulacije i emocionalne inteligencije.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno $N = 303$ osobe od kojih su 272 (89.9%) osobe bile ženskog spola, a 31 osoba muškog spola (10.2%). Dob sudionika bila je u rasponu od 18 do 50 godina s time da prosječna dob iznosi $M = 25.32$ godina ($SD = 6.651$). Za sudjelovanje u ovom istraživanju sudionici su morali biti u nekoj vrsti romantičnog odnosa (romantična veza, brak, izvanbračna zajednica) minimalno šest mjeseci. Prosječno trajanje romantičnog odnosa u ovom uzorku sudionika iznosi $M = 61.10$ mjeseci ($SD = 97.459$). Najveći postotak sudionika je u vezi (78.9%), zatim u braku (16.8%) te u izvanbračnoj zajednici (4.3%). Većina sudionika ima srednju stručnu spremu (37.3%), zatim višu stručnu spremu (35.6), visoku stručnu spremu (24.4%), nižu stručnu spremu (1.7%) te završeni poslijediplomski studij (1%).

Instrumenti

Sociodemografskim upitnikom, kreiranim za potrebe ovog istraživanja, prikupili su se podaci o spolu, dobi, razini obrazovanja, bračnom statusu sudionika (u vezi, braku, izvanbračna zajednica) te o duljini trajanja romantičnog odnosa s drugom osobom.

Inventar Velikih pet osobina ličnosti (Benet – Martinez i John, 1998; Kardum i sur., 2008) koristio se za mjerenje adaptivnih osobina ličnosti. Sastoji se od 44 čestice te mjeri pet velikih crta ličnosti koje su ujedno i subskale ovog upitnika 1) ekstraverzija (osam čestica), 2) neuroticizam (osam čestica), 3) savjesnost (devet čestica), 4) otvorenost (deset čestica) i 5) ugodnost (devet čestica). Primjer čestice: „Sebe vidim kao osobu koja je pričljiva“. Sudionici označavaju stupanj slaganja s tvrdnjom na skali Likertova tipa od pet stupnjeva pri čemu 1 označava „U potpunosti se ne slažem“, a 5 „U potpunosti se slažem“. Rezultati se iskazuju zasebno po subskalama, kao aritmetička sredina sudionikovih odgovora na pojedinoj subskali. Viši rezultat označava veću izraženost pojedine osobine ličnosti kod pojedinca. Cronbach alpha koeficijenti za pojedine subskale na hrvatskom uzorku se kreću od $\alpha = .77$ do $\alpha = .83$ (Kardum i sur., 2008). U ovom se istraživanju koeficijenti unutarne konzistencije također kreću u sličnom rasponu, od $\alpha = .73$ za ugodnost do $\alpha = .85$ za savjesnost te su zadovoljavajući. Iako se pri prikupljanju podataka primijenio upitnik sa svim subskalama, u pojedinim analizama rezultata ovog istraživanja koristili su se rezultati na samo nekim osobinama ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam i ugodnost) jer su se iste u većini istraživanja na ovu temu pokazali značajno povezani s emocionalnom manipulacijom.

Kratka skala mračne trijade (Jones i Paulhus, 2014; Kraljević, 2014) koristila se za mjerenje neadaptivnih crta ličnosti. Sastoji se od 27 čestica kojima se mjeri makijavelizam (devet čestica), narcizam (devet čestica) i psihopatija (devet čestica). Čestice se sastoje od izjavnih rečenica (npr. „Nije pametno odavati svoje tajne“) na kojima sudionik treba označiti svoj stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom na skali Likertova tipa od 1 („U potpunosti se ne slažem“) do 5 („U potpunosti se slažem“). Ukupni se rezultat iskazuje kao aritmetička sredina sudionikovih odgovora na pojedinoj subskali. Veći rezultat označava veću izraženost pojedine osobine ličnosti iz mračne trijade kod pojedinca. Pouzdanosti pojedinih subskala mjerenih Cronbach alpha koeficijentom na hrvatskom uzorku su zadovoljavajuće i iznose $\alpha = .79$ za makijavelizam, $\alpha = .64$ za narcizam i $\alpha = .67$ za psihopatiju (Pavlović, 2017). Slično je dobiveno i u ovom istraživanju: $\alpha = .73$ za makijavelizam, $\alpha = .69$ za narcizam i $\alpha = .75$ za psihopatiju.

Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK – 45; Takšić, 2002) koristio se za samoprocjenu emocionalne inteligencije. Sastoji od 45 čestica raspoređenih u tri subskale: (1) sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija (15 čestica), (2) sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija (14 čestica), te (3) sposobnosti upravljanja emocijama (16 čestica). Primjer čestice: „Mogu dobro izraziti svoje emocije“. Zadatak sudionika jest označiti stupanj slaganja s tvrdnjama na skali Likertova tipa od 1 („Uopće ne“) do 5 („U potpunosti da“). U prethodnim istraživanjima pouzdanost za prvu skalu iznosi od $\alpha = .82$ do $\alpha = .88$, za drugu od $\alpha = .78$ do $\alpha = .81$ te za treću od $\alpha = .68$ do $\alpha = .72$ (npr. Takšić, 1998). U ovom istraživanju koeficijenti unutarnje pouzdanosti su zadovoljavajući te za prvu skalu iznose $\alpha = .92$, za drugu $\alpha = .89$ te za treću $\alpha = .77$. S obzirom na to da postoji pozitivna korelacija među skalama ovog upitnika ($r = .35 - .51$) ukupni se rezultat formira kao suma vrijednosti cijelog upitnika pri čemu veći rezultat označava veći stupanj emocionalne kompetentnosti (Takšić, 1998). Pouzdanost cijelog upitnika izražena Cronbach alpha koeficijentom na hrvatskom uzorku je visoka i iznosi $\alpha = .95$ (Opat, 2017). U ovom istraživanju pouzdanost cijelog upitnika je također visoka i iznosi $\alpha = .93$ te će se u obradi rezultata koristiti ukupni rezultat na ovom upitniku.

Skala emocionalne manipulacije (Austin i sur., 2007; Opat Jozić i Ombla, 2019) koristila se za procjenu tendencije korištenja emocionalne manipulacije u bliskim odnosima. Primijenjena je hrvatska adaptacija originalnog upitnika koja se sastoji od 17 čestica raspoređenih u tri subskale: (1) emocionalna manipulacija (deset čestica; npr. „Znam kako osramotiti nekoga da se nakon toga prestane ponašati na određeni način“), (2) slabe emocionalne vještine (četiri čestice; npr. „Nisam previše dobar/ra u motiviranju drugih ljudi“) i (3) prekrivanje emocija (tri čestice; npr. „Obično skrivam svoje emocije kada me netko uzruja ili naljuti“). Sudionici označavaju stupanj slaganja s tvrdnjama na skali Likertova tipa od pet stupnjeva pri čemu 1 označava „Uopće ne“, a 5 „U

potpunosti da“. Rezultati se formiraju odvojeno po subskalama, s time da veći rezultat označava veći stupanj emocionalne manipulacije, slabije emocionalne vještine i veći stupanj prekrivanja emocija. U prethodnim istraživanjima pouzdanosti navedenih skala su zadovoljavajuće te iznose redom: $\alpha = .89$, $\alpha = .77$ i $\alpha = .83$ (Opat Jozić i Ombla, 2019). Slično je dobiveno i u ovom istraživanju, pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije za skale upitnika iznose: $\alpha = .90$ za skalu emocionalne manipulacije, $\alpha = .73$ za skalu slabih emocionalnih vještina, te $\alpha = .81$ za skalu prekrivanja emocija.

Skala taktika manipulacije (Buss, 1992; Opat Jozić i Ombla, 2019) korištena je za mjerenje učestalosti korištenja pojedinih taktika manipulacije u bliskim odnosima. Primijenjena hrvatska adaptacija originalnog upitnika sastoji se od 26 čestica raspoređenih u tri subskale: (1) indirektne taktike za prisilu (deset čestica; npr. „Durim se dok to ne učini“), (2) direktne taktike za prisilu (osam čestica; npr. „Pitam je/ga da to učini“) te (3) indirektne taktike za podilaženje (osam čestica; npr. „Odustanem od nečega tako da on/ona učini ovo“). Zadatak sudionika je procijeniti kolika je vjerojatnost da će koristiti neku od ponuđenih taktika kada žele nešto od svog partnera te da tu vjerojatnost procjene na skali od sedam stupnjeva, pri čemu 1 označava „nikada“, a 7 „najvjerojatnije“ korištenje pojedine taktike. Ukupni rezultat formira se odvojeno po subskalama pri čemu veći rezultat na pojedinoj subskali označava veću tendenciju korištenja pojedinih taktika prisile u bliskim odnosima. Pouzdanosti pojedinih subskala u prethodnim istraživanjima su visoke te iznose: $\alpha = .89$ za indirektne taktike za prisilu, $\alpha = .89$ za direktne taktike te $\alpha = .85$ za indirektne taktike za podilaženje. (Opat-Jozic i Ombla, 2019). Slično je dobiveno i u ovom istraživanju pa tako koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa za skalu indirektnih taktika za prisilu iznosi $\alpha = .90$, za skalu direktnih taktika $\alpha = .84$ te za skalu indirektnih taktika za podilaženje $\alpha = .87$.

Postupak

Prije početka provođenja istraživanja dobivena je suglasnost Ekspertne skupine za etička pitanja Odsjeka za psihologiju kao i suglasnost Etičkog povjerenstva Filozofskog fakulteta u Osijeku. Istraživanje je provedeno putem interneta pomoću *Google Forms* aplikacije. Sudionici su se prikupljali pomoću objava na društvenim mrežama (npr. *Facebook*, *Instagram*) i putem poznanika, odnosno metodom snježne grude. Na početnoj stranici internetskog obrasca kojim su se prikupljali podaci navedeni su cilj i svrha istraživanja kao i generalna uputa za sve sudionike. Također, naglašeno je kako je istraživanje u potpunosti anonimno te da će se podaci obrađivati isključivo na grupnoj razini i koristiti u svrhu izrade diplomskog rada. Navedena je i e – mail adresa na koju se sudionici mogu javiti ako imaju neka pitanja i nedoumice u vezi istraživanja. Klikom na gumb „dalje“ na spomenutom obrascu, sudionici su dali pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Ispunjavanje upitnika trajalo je u prosjeku 15 minuta.

Rezultati

Prije same obrade rezultata, Kolmogorov – Smirnovljevim testom provjeren je normalitet distribucija svih varijabli u ovom istraživanju. Kao što se može vidjeti u Tablici 1, gotovo sve varijable, osim makijavelizma i ukupnog rezultata na UEK-u, odstupaju statistički značajno od normalne distribucije. Iako su rezultati primijenjenog testa pokazali kako većina distribucija varijabli odstupa od normalne, Kline (2011) navodi kako se distribucije rezultata smatraju normalnima sve dok se indeksi asimetričnosti kreću u rasponu od 0 do +/-3, a indeksi spljoštenosti do +/-10. Indeksi asimetrije i spljoštenosti kreću u dozvoljenim intervalima stoga se smatra opravdanim primijeniti parametrijske postupke za obradu rezultata.

Uvidom u iznose srednjih vrijednosti pojedinih varijabli može se primijetiti kako se sudionici procjenjuju niže na neadaptivnim osobinama ličnosti u odnosu na adaptivne osobine, uz izuzetak neuroticizma na kojoj se dimenziji sudionici također niže procjenjuju. Nadalje, aritmetičke sredine dobivene na Skali emocionalne manipulacije slične su onima dobivenim u istraživanju Opat Jozić i Ombla (2019). Također se može primijeniti kako sudionici navode kako češće koriste direktne taktike manipulacije u odnosu na indirektne taktike.

Prvi problem ovog istraživanja bio je ispitati odnos adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti, emocionalne inteligencije te emocionalne manipulacije, kao i tendenciju korištenja različitih taktika manipulacije u romantičnim odnosima. Pretpostavljeno je kako će emocionalna manipulacije biti pozitivno povezana s mjerom emocionalne inteligencije, tendencijom korištenja svih taktika manipulacije te sa svim neadaptivnim osobinama ličnosti kao i s nekim adaptivnim osobinama poput ekstraverzije i neuroticizma. Kako bi se odgovorilo na postavljeni problem, izračunate su parcijalne korelacije među spomenutim varijablama uz kontrolu varijable spol (vidjeti Tablicu 2). Naime, brojna istraživanja pokazuju da postoje spolne razlike u nekim adaptivnim crtama ličnosti kao što su ekstraverzija, ugodnost i neuroticizam (Weisberg i sur., 2011). Također Butković i Bratko (2009) pronalaze kako su žene sklonije indirektnim taktikama za prisilu i direktnim taktikama manipulacije. Konkretno u ovom istraživanju, utvrđena je značajna povezanost spola s makijavelizmom ($r = .15, p < .01$), psihopatijom ($r = .18, p < .01$), direktnim taktikama manipulacije ($r = -.17, p < .01$) i neuroticizmom ($r = -.14, p < .05$). Nadalje, iako neka istraživanja ukazuju na dobne razlike u pojedinim varijablama (npr. neadaptivne osobine ličnosti; Kawamoto i sur., 2020), u ovom radu dob ne korelira značajno niti s jednom varijablom stoga se njezin efekt nije kontrolirao.

Tablica 1.

Deskriptivna statistika, K-S test te indeksi asimetričnosti i spljoštenosti za navedene varijable (N = 303)

Varijabla	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>P_{min}</i>	<i>P_{max}</i>	K-S test	Teorijski raspon	<i>IA</i>	<i>IS</i>
Osobine ličnosti								
Ekstraverzija	3.54	0.67	1.50	5	.06*	1-5	-.16	-.29
Ugodnost	3.59	0.58	1.78	5	.08**	1-5	-.35	-.12
Savjesnost	3.75	0.68	1.22	5	.07**	1-5	-.35	-.08
Neuroticizam	2.86	0.75	1.13	4.63	.06**	1-5	.10	-.55
Otvorenost	3.70	0.67	1.70	5	.07**	1-5	-.40	-.39
Makijavelizam	3.09	0.64	1.44	4.78	.05	1-5	.09	-.09
Narcizam	2.58	0.63	1.11	4.56	.07**	1-5	.36	.06
Psihopatija	1.96	0.63	1	3.78	.11**	1-5	.84	.19
Emocionalna inteligencija								
UEK_uk	173.79	21.70	100	224	.03	45-225	-.15	-.15
Emocionalna manipulacija								
Emocionalna manipulacija	26.30	9.23	10	50	.06**	10-50	.31	-.54
Slabe emocionalne vještine	9.81	3.38	4	20	.09**	4-20	.37	-.17
Prekrivanje emocija	8.72	3.30	3	15	.09**	3-15	-.07	-.83
Taktike emocionalne manipulacije								
Direktne taktike	43.17	8.56	17	56	.08**	8-56	-.56	-.04
Indirektne taktike za prisilu	28.17	12.86	10	68	.09**	10-70	.77	.24
Indirektne taktike za podilaženje	28.11	11.12	8	56	.07**	8-56	.10	-.78

Legenda: *P_{min}* – postignuta minimalna vrijednost, *P_{max}* – postignuta maksimalna vrijednost, K – S test – Kolmogorov Smirnov test, *IA* – indeks asimetričnosti, *IS* – indeks spljoštenosti, **p* < .05, ***p* < .01

Tablica 2.*Matrica parcijalnih korelacija varijabli uz kontrolu varijable spol (N = 303)*

Varijabla	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1. EM	.45**	.36**	.56**	.35**	.18**	.24**	.16**	.12*	.18**	-.35**
2. MACH	-	.27**	.45**	.26**	.06	.22**	.07	-.07	.21**	-.26**
3. NARC		-	.35**	.23**	.14*	.17**	.28**	.37**	-.06	-.15*
4. PSI			-	.38**	.03	.18**	-.02	.06	.32**	-.48**
5. IPR				-	.28**	.44**	.03	.04	.24**	-.31**
6. DT					-	.45**	.18**	.19**	-.02	.03
7. IPD						-	.01	.04	.10	-.05
8. UEK							-	.54**	-.29**	.24**
9. E								-	-.33**	.14*
10. N									-	-.48**
11. U										-

Legenda: EM – skala emocionalne manipulacije, MACH – makijavelizam, NARC – narcizam, PSI – psihopatija, IPR – indirektne taktike za prisilu, DT – direktne taktike, IPD – indirektne taktike za podilaženje, UEK – ukupni rezultat na Upitniku emocionalne kompetencije, E – ekstraverzija, N – neuroticizam, U – ugodnost,

* $p < .05$, ** $p < .01$

Iz priložene Tablice 2. može se vidjeti kako je prva hipoteza ovog istraživanja potvrđena. Naime, emocionalna manipulacija statistički je značajno, od nisko do umjereno, pozitivno povezana s mjerom emocionalne inteligencije, sa svim neadaptivnim osobinama ličnosti, te indirektnim i direktnim taktikama manipulacije. Dakle, osobe s višim rezultatom na mjeri emocionalne manipulacije su imali i više rezultate na mjeri emocionalne inteligencije. Osim toga, osobe koje postižu više rezultate na mjerama neadaptivnih osobina ličnosti sklonije su koristiti emocionalnu manipulaciju u romantičnim odnosima. Također, osobe koje koriste emocionalnu manipulaciju sklonije su koristiti indirektnu i direktnu taktiku manipulacije. Nadalje, kao što je pretpostavljeno, emocionalna manipulacija značajno i pozitivno, iako nisko, korelira s nekim adaptivnim osobinama ličnosti kao što su ekstraverzija i neuroticizam. Zbog nekih prethodnih istraživanja (npr. Austin i sur., 2007 i Allen, 2016) koja su pronašla značajnu povezanost emocionalne manipulacije s preostalim adaptivnim crtama ličnosti, dodatno su provjerene i korelacije s istima. Utvrđena je značajna, negativna korelacija između emocionalne manipulacije i ugodnosti, ($r = -.36, p < .01$), dok nije utvrđena povezanost s otvorenosti ($r = .09, p > .05$) i savjesnosti ($r = -.07, p > .05$). Dakle, osobe koje postižu više rezultate na mjeri emocionalne manipulacije također, u prosjeku, postižu i više rezultate na ekstraverziji i neuroticizmu i niže rezultate na ugodnosti. Rezultati postignuti na mjerama otvorenosti i savjesnosti neovisni su o rezultatima postignutim na mjeri emocionalne manipulacije.

Drugi problem ovog istraživanja bio je ispitati postoji li medijacijski efekt svih neadaptivnih osobina ličnosti, kao i nekih adaptivnih poput ekstraverzije i neuroticizma na povezanost između emocionalne manipulacije i emocionalne inteligencije. Kako bi se navedeni problem provjerio, koristila se Baron i Kenny (1984) metoda u četiri koraka. Baron i Kenny (1986) navode kako prediktor mora biti značajno povezan s kriterijem i s mogućim medijatorom, te da medijator mora biti značajno povezan s kriterijem. Pri tome, postojeća se korelacija prediktora i kriterija ili u potpunosti smanjuje do razine neznačajnosti (potpuna medijacija) ili se samo djelomično smanjuje (djelomična medijacija). Konkretno, kako bi se odgovorilo na prethodno navedeni istraživački problem provedena je hijerarhijska regresijska analiza (HRA) s četiri bloka prediktora. Kako su svi uvjeti za provedbu HRA bili zadovoljeni (npr. reziduali nisu povezani, nepostojanje multikolinearnosti), u prvom koraku su kao kontrolne varijable uključene sociodemografske varijable spol, dob i dužina romantičnog odnosa. U sljedećem koraku kao prediktor dodan je ukupni rezultat na UEK-u, odnosno mjera emocionalne inteligencije, u idućem koraku dodane su tri crte adaptivne ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam i ugodnost), dok su u zadnjem, četvrtom, koraku uključene sve crte ličnosti mračne trijade. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Tablica 3*Rezultati HRA za kriterij emocionalna manipulacija*

Prediktori	Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
	β	β	β	β
Spol	.10	.13*	.12*	.00
Dob	-.12	-.15*	-.13	-.09
Trajanje odnosa	.00	.02	.00	-.01
UEK_uk		.18*	.25**	.17**
Ekstraverzija			.07	.01
Ugodnost			-.38**	-.15**
Neuroticizam			.09	.00
Makijavelizam				.21**
Narcizam				.10
Psihopatija				.36**
R^2	.02	.05	.22	.43
ΔR^2	.02	.03	.17	.21
F	2.1	4.0**	11.8**	21.8**

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$

Iz priložene Tablice 3 može se vidjeti kako u prvom bloku niti jedan od prediktora nije statistički značajan i tim se blokom objašnjava svega 2% varijance kriterija. U sljedećem bloku, uz dob i spol, značajni pozitivni prediktor emocionalne manipulacije je emocionalna inteligencija te taj blok objašnjava dodatnih 3% varijance kriterija. Treći blok objašnjava dodatnih 16.8%, međutim, iako su sve tri crte adaptivne ličnosti bile značajno povezane s emocionalnom manipulacijom (Tablica 2), ugodnost ostaje jedinim značajnim, negativnim prediktorom. Od ostalih prediktora, u ovom bloku, značajni su spol i emocionalna inteligencija. Ono što je zanimljivo je da, iako je očekivano da će adaptivne osobine djelovati kao medijatori odnosa između emocionalne manipulacije i emocionalne inteligencije, standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije povećao se dodatkom adaptivnih osobina ličnosti što sugerira postojanje supresorskog efekta adaptivnih crta ličnosti na odnos emocionalne inteligencije i manipulacije. Kako bi se provjerilo koja crta ličnosti djeluje kao djelomični supresor, provele su se zasebne tri HRA s kriterijem emocionalnom manipulacijom te se posebno pratilo dodatkom kojeg prediktora se standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije povećava kako to sugeriraju Ludlow i Klein (2014) u njihovom radu o identifikaciji supresora. U prvi su se blok uključile sociodemografske varijable, u drugi blok mjera emocionalne inteligencije, a u treći blok ekstraverzija. Standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije nije se posebno promijenio. No, uvođenjem ugodnosti u idućoj analizi u trećem koraku uz ekstraverziju, utvrđeno je kako se standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije povećava na $\beta = .25, p < .01$, s početnih $\beta = .15, p < .05$. U idućoj se analizi, uz ekstraverziju i ugodnost, uključio i neuroticizam, međutim, standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije nije se značajno promijenio stoga se može zaključiti kako ugodnost djeluje kao djelomični supresor na odnos emocionalne inteligencije i manipulacije.

U posljednjem, četvrtom bloku, koji objašnjava dodatnih 20.9%, vidljivo je kako su makijavelizam i psihopatija značajni pozitivni prediktori emocionalne manipulacije. Uvođenjem neadaptivnih osobina ličnosti kao potencijalnih medijatora, emocionalna inteligencija i dalje ostaje značajnim prediktorom, iako se razina beta koeficijenta smanjuje što ukazuje na djelomičnu medijaciju. Kod utvrđivanja koja od neadaptivnih crta ličnosti djeluje kao djelomični medijator u odnosu emocionalne inteligencije i manipulacije provele su se tri zasebne HRA s kriterijem emocionalnom manipulacijom. No, bitno je naglasiti kako nisu zadovoljeni svi preduvjeti prema Baron i Kenny metodi (1986), odnosno makijavelizam i narcizam ne koreliraju značajno s prediktorom stoga oni ne bi trebali biti medijatori. No, njihova metoda je u suvremenim istraživanjima kritizirana upravo zbog već spomenutih kriterija koji moraju biti zadovoljeni kako bi se medijacija mogla potvrditi. Neki autori kao što su Hayes (2013) te Zhao i suradnici (2010)

smatraju kako zadovoljenje uvjeta po Baron i Kenny (1986) metodi nije potrebno kako bi medijacija postojala. Danas se može primijeniti i Hayesov program pod nazivom „PROCESS macro“ pomoću kojeg se može testirati indirektni efekt jedne varijable. No, za utvrđivanje potencijalnog medijatora za odnos emocionalne inteligencije i manipulacije nije se primijenila Hayesova metoda (2013) jer su potencijalni medijatori osobine ličnosti. S obzirom na to da su osobine ličnosti definirane kao dimenzije i da svaka osoba ima sklop određenih osobina ličnosti, izdvajanje efekta jedne osobine nauštrb drugih nije primjeren način za provjeru medijacije u ovom konkretnom slučaju. Stoga se u ovom radu provjerilo postojanje medijacije uz pomoć HRA kako to sugeriraju Ludlow i Klein (2014). U prvi blok uključene su sociodemografske varijable, u drugi blok mjera emocionalne inteligencije, u treći blok tri adaptivne crte ličnosti (ekstraverzija, ugodnost i neuroticizam) te u četvrti blok makijavelizam. Standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije u trećem koraku ove analize iznosi $\beta = .25$, $p < .01$ te se dodatkom makijavelizma u četvrtom koraku smanjuje na $\beta = .17$ $p < .01$. U idućoj je analizi, uz makijavelizam, narcizam uključen u četvrtom koraku, a beta koeficijent emocionalne inteligencije se smanjuje na $\beta = .15$, $p < .01$. U idućoj se HRA u četvrti korak, uz makijavelizam i narcizam, uključila i psihopatija te se iznos beta koeficijenta emocionalne inteligencije za malo povećao na $\beta = .17$, $p < .01$. Može se zaključiti kako je od tri crte ličnosti mračne trijade samo makijavelizam djelomični medijator odnosa emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije.

Na temelju provedenih analiza može se reći kako je druga hipoteza ovog istraživanja djelomično potvrđena, odnosno adaptivne crte ličnosti nemaju medijacijski efekt na odnos emocionalne inteligencije i manipulacije, nego upravo suprotno, imaju supresorski učinak. Točnije, ugodnost djeluje kao supresor na odnos emocionalne inteligencije i manipulacije. Također, utvrđeno je kako je samo makijavelizam djelomični medijator odnosa emocionalne inteligencije i manipulacije, dok druge dvije crte mračne trijade, odnosno narcizam i psihopatija, nemaju efekt na odnos između emocionalne inteligencije i manipulacije. Drugim riječima, ovim je rezultatima utvrđeno kako niži rezultat na ugodnosti i viši rezultat na makijavelizmu jednim dijelom imaju efekt na pozitivnu povezanost emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije.

Rasprava

Cilj ovog rada bio je ispitati odnos između adaptivnih i neadaptivnih crta ličnosti, emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije, uključujući i taktike manipulacije u romantičnim odnosima. U okviru prvog istraživačkog problema pretpostavilo se kako će emocionalna manipulacija biti pozitivno povezana s emocionalnom inteligencijom, sa svim taktikama manipulacije, sa svim neadaptivnim crtama ličnosti i s nekim adaptivnim crtama poput ekstraverzije i neuroticizma. Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako je prva hipoteza potvrđena. Nadalje, u okviru drugog problema ovog rada, pretpostavilo se kako će sve neadaptivne crte ličnosti kao i neke adaptivne poput ekstraverzije i neuroticizma imati ulogu medijatora u odnosu između emocionalne manipulacije i inteligencije. Analizom rezultata je ova pretpostavka djelomično potvrđena. Dobiveno je kako jedna crta ličnosti mračne trijade, konkretno makijavelizam djeluje kao medijator u odnos emocionalne inteligencije i manipulacije, dok medijatorski učinak na odnos navedenih varijabli nije utvrđen za adaptivne crte ličnosti.

Odnos emocionalne manipulacije i emocionalne inteligencije

Ovim je istraživanje utvrđeno kako postoji pozitivna povezanost između spomenutih varijabli, iako se radi o dosta slaboj povezanosti. Dobiveni nalaz u skladu je s prethodnim istraživanjima koja su pronašla kako je povezanost između emocionalne manipulacije i inteligencije pozitivna, ali niska (Greive i Mahar, 2010; Opat, 2017). S druge pak strane, u nizu istraživanja (npr. Austin i sur., 2007; Greive i Panabianco, 2013; Opat Jozić i Ombla, 2019) nije utvrđena značajna povezanost emocionalne inteligencije i manipulacije. Iz prethodno spomenutih nalaza može se zaključiti kako je povezanost emocionalne manipulacije i inteligencije upitna. Objašnjenje za ove nalaze pruža Allen (2016) koja navodi kako je priroda emocionalne inteligencije u principu prosocijalna, dok je priroda emocionalne manipulacije na neki način antisocijalna. Greive i Panabianco (2013) na sličan način opisuju odnos emocionalne manipulacije i inteligencije, odnosno kao dvije strane istog novčića. Iz te se metafore može zaključiti kako se radi o jednakim sposobnostima prepoznavanja i regulacije emocije, no da se te sposobnosti koriste ili za dobru ili za lošu svrhu. Također, još jedan razlog može biti u tome što mjera emocionalne inteligencije uključuje regulaciju vlastitih i tuđih emocija, dok se mjera emocionalne manipulacije specifično odnosi na regulaciju tuđih emocija s ciljem izazivanja neugode kod druge osobe (Opat Jozić i Ombla, 2019). Zbog prethodno navedenih razloga u budućim istraživanjima potrebno je ispitati i doprinose drugih konstrukata poput osobina ličnosti, konteksta u kojem se javlja emocionalna manipulacija i sl.

Odnos emocionalne manipulacije te adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti

U skladu s hipotezom, osobe s višim rezultatima na mjerama ekstraverzije i neuroticizma, te osobe s nižim rezultatima na ugodnosti, u prosjeku, su imali više rezultate na mjeri emocionalne manipulacije. No, bitno je napomenuti kako su iznosi korelacija niski. Ovi su rezultati u skladu s prethodnim istraživanjima. Tako su, na primjer, Austin i suradnici (2007) utvrdili značajnu pozitivnu korelaciju skale emocionalne manipulacije s ekstraverzijom, neuroticizmom i otvorenosti, a negativnu s crtama ugodnosti i savjesnosti. Slično tome, Opat (2014) pronalazi značajnu pozitivnu povezanost emocionalne manipulacije s ekstraverzijom i neuroticizmom te negativnu povezanost s crtom ugodnosti. U istraživanju spomenute autorice, kao i u ovom radu, nisu pronađene korelacije varijable emocionalne manipulacije s crtama otvorenosti i savjesnosti.

Što se neadaptivnih crta ličnosti tiče, utvrđeno je kako emocionalna manipulacija pozitivno korelira sa svim crtama ličnosti iz mračne trijade. Iznosi tih korelacija viši su u odnosu na iznose korelacija s adaptivnim crtama ličnosti, s time da je najviša povezanost sa psihopatijom. Ovi rezultati također su u skladu s prošlim istraživanjima (Austin i sur., 2007; Austin i sur., 2014; Abell i sur., 2016). Drugim riječima, osobe s višim rezultatima na osobinama ličnosti iz mračne trijade skloniji su emocionalno manipulirati partnerom. Rezultati nisu iznenađujući s obzirom na to da se sve neadaptivne crte ličnosti temeljno mogu opisati kao manipulativne i sklone iskorištavanju drugih u svoju korist što je također i osnovna definicija emocionalne manipulacije. Opat Jozić i Ombla (2019) navode kako sklonost manipulativnom ponašanju može imati osnove u nekim osobinama ličnosti te da tu pretpostavku potvrđuju studije povezanosti emocionalne manipulacije i osobina ličnosti (Austin i sur., 2007; Austin i sur., 2014; Greive i Panabianco, 2013). Ovo istraživanje također ide u prilog prethodnim istraživanjima.

Odnos emocionalne manipulacije i taktika emocionalne manipulacije

U skladu s očekivanjima, emocionalna manipulacija značajno je, od nisko do umjereno, povezana sa svim taktikama emocionalne manipulacije uključujući indirektne taktike za prisilu i podilaženje te direktne taktike. Najviša je korelacija s indirektnim taktikama za prisilu, dok je najniža s direktnim taktikama. Slični rezultati dobiveni su istraživanju Opat Jozić i Ombla (2019). Ovi su rezultati i očekivani s obzirom na to da tendencija korištenja emocionalne manipulacije u romantičnom odnosu, kao i tendencija korištenja taktika manipulacije imaju za krajnji cilj mijenjanje emocija i ponašanja drugih u svoju korist (Opat Jozić i Ombla, 2019). Steil i Weltman (1992) navode kako se indirektne taktike za prisilu više koriste u bliskim odnosima te se temelje na zahtijevanju i ponašanjima poput durenja, zanovijetanja i tzv. „tretmana šutnjom“. S druge strane, kako navode spomenuti autori, indirektne taktike za podilaženje češće su u radnom

okruženju i temelje se na razmjeni i uvjeravanju. No, suprotno prethodnim istraživanjima (npr. Opat Jozić i Ombla, 2019), osobe s višim rezultatima na upitniku emocionalne inteligencije su i češće koristile direktne taktike manipulacije. Ovaj bi se nalaz mogao objasniti uz pomoć navoda autora Steila i Weltmana (1992) koji smatraju kako su direktne taktike manipulacije jasne, razumne i nekonfliktne. Uvidom u sadržaj čestica direktnih taktika može se primijetiti kako se radi o zahtjevima u obliku objašnjavanja razloga zašto bi nešto trebalo učiniti, kao npr. čestica „Iznosim razloge zbog kojih bi to trebao/la učiniti“ ili „Pokažem mu/joj koliko je to zabavno“. Emocionalno kompetentni ljudi raspolažu vještinama prepoznavanja, imenovanja, razumijevanja emocija, kao i njihovom regulacijom stoga je moguće kako one mogu nadopuniti njihove socijalne vještine koje su potrebne kako bi na efikasan način dobili ono što žele od druge osobe.

Dodatno su još provjerene povezanosti pojedinih crta ličnosti s taktikama manipulacije. Slično prethodnim istraživanjima (npr. Buss, 1992; Buconjić, 2013), ekstraverzija je bila značajno povezana s direktnim taktikama manipulacije, a neuroticizam i niži rezultat na ugodnosti s indirektnim taktikama za prisilu. Suprotno prethodno spomenutim istraživanjima, crte otvorenost i savjesnost nisu bile značajno povezane niti s jednom od taktika emocionalne manipulacije. Od neadaptivnih crta ličnosti utvrđeno je kako makijevalizam i psihopatija značajno pozitivno koreliraju s indirektnim taktikama za prisilu i podilaženje dok narcizam korelira i s indirektnim taktikama i s direktnim taktikama za manipulaciju. Slični rezultati dobiveni su i u istraživanju autorice Međugorac (2018).

Medijacijski efekt adaptivnih i neadaptivnih crta ličnosti na odnos emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije

Drugi problem ovog istraživanja bio je provjeriti potencijalni medijacijski efekt adaptivnih i neadaptivnih crta ličnosti na odnos emocionalne inteligencije i manipulacije. Ova se hipoteza temeljila na meta analizi autora Davisa i Nicholisa (2016) o tzv. „mračnoj stani“ emocionalne inteligencije u kojoj tvrde kako je odnos emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije uvjetovan dispozicijama osobe, kao i njezinim kompetencijama. Drugim riječima, hoće li osoba koristiti svoje vještine emocionalne inteligencije za manipulaciju drugih ovisi o njezinim osobinama ličnosti i ostalim sposobnostima kao što su empatija, socijalno procesiranje, kognitivne distorzije i etičko rezoniranje (Davis i Nichols, 2016).

Prije utvrđivanja samog medijacijskog efekta, pomoću HRA provjereni su doprinosi pojedinih skupina prediktora. Utvrđeno je kako mjera emocionalne inteligencije, ugodnost, makijavelizam i psihopatija značajno doprinose objašnjavanju kriterija, odnosno emocionalne manipulacije. Uvidom u koeficijent multiple determinacije, kao i pojedine standardizirane beta

koeficijente varijabli, može se zaključiti kako crte ličnosti bolje doprinose objašnjavaju varijance tendencije korištenja emocionalne manipulacije u odnosu na sociodemografske varijable i mjeru emocionalne inteligencije. Nadalje, od osobina ličnosti, mračna trijada objašnjava više varijance kriterija nego što to objašnjavaju adaptivne crte ličnosti. Prethodno spomenuti nalaz je i očekivan s obzirom na više razine korelacije neadaptivnih crta ličnosti s kriterijem, ali i zbog prethodnih istraživanja koja su naglasila važnost mračne trijade u predviđanju emocionalne manipulacije (Waddel i sur., 2020; Gough, 2016). No, u ovom su se radu samo dvije crte mračne trijade pokazale značajnim pozitivnim prediktorima i to makijavelizam i psihopatija. U istraživanju autorice Gough (2016) pronađeno je kako su neadaptivne crte ličnosti prediktori emocionalne manipulacije i to većinom psihopatija i narcizam. U spomenutom je istraživanju također uočeno kako je psihopatija prediktor emocionalne manipulacije kod muškaraca, dok je kod žena grandiozno ponašanje, odnosno narcizam glavni prediktor emocionalne manipulacije. U ovom istraživanju nisu se provjeravale spolne razlike među sudionicima. Waddel i suradnici (2020) naglašavaju kako mračna trijada bolje predviđa korištenje emocionalne manipulacije nego što to predviđa sociološki konstrukt hegemonijske muškosti, odnosno tendencija marginalizacije i dominacije nad drugima, kao i spremnost za agresivno ponašanje. Čini se kako je važnost mračne trijade u predviđanju emocionalne manipulacije stabilna u više različitih područja uključujući romantične odnose i radno okruženje (Hayde i Greive, 2018).

Što se tiče adaptivnih crta ličnosti, dobiveni rezultati djelomično odstupaju od prethodnih. Naime, u ovom je istraživanju dobiveno kako je ugodnost jedini značajni negativni prediktor emocionalne manipulacije, dok su se u drugima značajnim prediktorima pokazali ekstraverzija, ugodnost i otvorenost (Lelcova i Lorincova, 2016) ili ugodnost i savjesnost (Allen, 2016). Jedan od mogućih razloga nekonzistentnih rezultata je to što su se efekti adaptivnih osobina ličnosti u ovom istraživanju ispitivali uz prethodno dodanu mjeru emocionalne inteligencije i sociodemografske varijable. Osim toga, moguće je da uloga pojedinih osobina ličnosti u emocionalnoj manipulaciji ovisi o kontekstu, poput poslovnog okruženja (Lelcova i Lorincova, 2016). S druge pak strane, Austin i suradnici (2014) navode kako su viši rezultati na neuroticizmu i niži rezultati na ugodnosti značajni prediktori emocionalne manipulacije neovisno o kontekstu u kojem se ono mjeri. Općenito, rezultati ovog istraživanja, kao i onih prethodnih (Austin i sur., 2014; Allen, 2016; Lelcova i Lorincova, 2016), sugeriraju da je ugodnost značajni negativni prediktor emocionalne manipulacije međutim, no kada se radi o ostalim osobinama ličnosti, potrebna su dodatna istraživanja.

Što se tiče hipoteze o adaptivnim i neadaptivnim crtama ličnosti kao medijatorima odnosa emocionalne inteligencije i manipulacije, rezultati su pokazali kako je hipoteza jednim dijelom

potvrđena. Naime, nakon uključivanja adaptivnih crta ličnosti, odnosno ekstraverzije, ugodnosti i neuroticizma standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije nije se smanjio stoga se može zaključiti kako niti jedna adaptivna crta ličnosti nije medijator odnosa emocionalne inteligencije i manipulacije. Štoviše, standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije se povećao u iznosu što sugerira djelomičnu supresiju adaptivnih crta ličnosti. Dodatne su analize pokazale kako je ugodnost supresor odnosa emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije. Drugim riječima, niži rezultat na ugodnosti povećava značajnost emocionalne inteligencije u predviđanju tendencije korištenja emocionalne manipulacije u romantičnim odnosima. Navedeni nalaz znači da ako je osoba emocionalne inteligentna i pritom ima niži rezultat na dimenziji ugodnosti, odnosno ponaša se hladno, sebično i hostilno vjerojatnije će koristiti vještine emocionalne kompetencije u maliciozne svrhe, odnosno u svrhe emocionalne manipulacije partnera. De Raad i Mlačić (2015) navode kako se ugodnost generalno može povezati s prosocijalnim ponašanjem, stoga ne iznenađuje važnost nižeg rezultata na dimenziji ugodnosti u predviđanju oblika antisocijalnog ponašanja kao što je emocionalna manipulacija. No, Austin i suradnici (2014) su pretpostavili kako ugodnost može biti medijator odnosa emocionalne inteligencije i manipulacije te su isto i dobili u svom istraživanju. Oni su u svom istraživanju koristili drugi upitnik emocionalne manipulacije, odnosno upitnik MEOS (engl. *Managing emotions of others*) koji se, pojednostavljeno rečeno, sastoji od dva faktora koja mjere pozitivno upravljanje emocijama drugih i dva faktora kojima se mjeri negativno upravljanje emocijama drugih (manipulacija). U njihovom je istraživanju odnos između emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije bio negativan što nije slučaj u ovom istraživanju. Moguće je da su to razlozi zašto je u njihovom istraživanju dobivena medijatorska uloga ugodnosti u odnosu emocionalne inteligencije i manipulacije, a u ovom radu supresorska uloga. Već spomenuta prethodna istraživanja su pronašla značajnu negativnu korelaciju između emocionalne manipulacije i ugodnosti te savjesnosti (npr. Austin i sur., 2007), no do danas nisu pronađena istraživanja koja bi potvrdila supresorski efekt ugodnosti na odnos spomenutih varijabli.

Nadalje, dodatkom neadaptivnih crta ličnosti u četvrtom koraku, primijećeno je kako se standardizirani beta koeficijent emocionalne inteligencije smanjuje što ukazuje na djelomičnu medijaciju. Dodatne su analize pokazale kako je makijavelizam djelomični medijator odnosa emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije, dok ostale crte ličnosti mračne trijade nisu imale značajan efekt na odnos spomenutih varijabli. Dobiveni nalaz sugerira kako na odnos emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije u romantičnim odnosima važnu ulogu ima i izraženost makijavelizma kod osobe. Drugim riječima, hoće li emocionalno kompetentne osobe koristiti svoje vještine prepoznavanja i regulacije emocija u maliciozne svrhe, odnosno u svrhu

manipulacije partnera ovisi i o naglašenosti makijavelističkih tendencija kod te osobe. Prethodna istraživanja na ovu temu nisu se bavila potencijalnim medijatorima odnosa emocionalne inteligencije i manipulacije osim Austina i suradnika (2014) koji su pronašli medijacijski efekt ugodnosti. U većini prethodnih istraživanja odnos makijavelizma i emocionalne inteligencije je upitan. Odnosno pronađeno je kako je makijavelizam generalno negativno povezan ili nepovezan s emocionalnom inteligencijom (npr. Austin i sur., 2007; Pilch, 2008). No, makijavelizam je pozitivno povezan s emocionalnom manipulacijom što prethodno spomenuti nalaz čini interesantnim. Čini se kako su makijavelisti dobri u prepoznavanju i upravljanju tuđim emocijama, dok su njihove sposobnosti za upravljanje svojim emocijama upitne. Zbog toga, neki autori (npr. Pilch, 2008) navode kako makijavelisti nisu emocionalno kompetentni te da je njihova superiornost u interpersonalnom upravljanju mit. Nadalje, Austin i suradnici (2007) navode kako je moguće da se makijavelisti kognitivno slažu s česticama upitnika emocionalne manipulacije, no da imaju problema u primjeni tih strategija manipulacije jer su njihovi rezultati na emocionalnoj kompetentnosti niski. Rezultati ovog istraživanja pak sugeriraju kako makijavelizam pozitivno korelira s indirektnim taktikama manipulacije stoga se čini kako makijavelisti nemaju problema u primjeni manipulativnih taktika u romantičnim odnosima. No, bitno je i naglasiti kako se i dalje radi o samoprocjeni na oba upitnika pa bi bihevioralne mjere emocionalne manipulacije bile korisne u rasvjetljavanju ovih rezultata. Nadalje, samoprocjena emocionalne inteligencije većinom zahvaća prosocijalni dio emocionalne kompetentnosti što se može vidjeti iz sadržaja čestica samog upitnika. Upravo zbog toga je moguće kako makijavelisti jesu sposobni upravljati tuđim emocijama no ne iz prosocijalne motivacije nego iz antisocijalne motivacije koja se zahvaća upravo konstruktom emocionalne manipulacije. U prilog tom objašnjenju ide i nalaz Espergera i Bereczkeia (2012) koji navode kako makijavelisti češće primjenjuju spontanu mentalizaciju prilikom procjene tuđih mentalnih stanja. Upravo iz tih razloga je moguće da je makijavelizam medijator odnosa emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije. Također, jedno istraživanje autora Naglera i suradnika (2014) pronašlo je kako narcizam i psihopatija moderiraju odnos emocionalne inteligencije i manipulacije pritom navodeći kako osobe s mračnom trijadom mogu koristiti kompetencije visoke emocionalne inteligencije u svrhu interpersonalne manipulacije. Navode također kako je to dokaz „mračne inteligencije“, odnosno tzv. „mračne strane emocionalne inteligencije“ (Nagler i sur., 2014). Ovo istraživanje također ide u prilog prethodno spomenutim nalazima.

Nedostaci i implikacije

Provedeno istraživanje ima određene metodološke nedostatke na koje je važno ukazati kako bi ih buduća istraživanja mogla ispraviti i samim time dobiti dodatan uvid u odnos emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije. Uzorak na kojem se provelo istraživanje bio je prigodan i samim time generalizacija ovih nalaza na cjelokupnu populaciju je upitna. Također, bitno je napomenuti kako omjer dobnih skupina nije u potpunosti ujednačen, tako da se uzorak najviše sastojao od dobnе skupne mlađe odrasle dobi (18 - 30 godina). Isto vrijedi i za spol sudionika, odnosno većina sudionika bila je ženskog spola (90.2%). Može se reći kako se ovi nalazi najviše odnose upravo na žensku populaciju mlađe odrasle dobi koja je trenutno u romantičnom odnosu, stoga je potrebno provesti još istraživanja na ovu temu kako bi se utvrdile eventualne dobnе i spolne razlike. Sljedeći metodološki nedostatak odnosi se na mjerenje konstrukata emocionalne inteligencije i manipulacije. Podaci za te konstrukte prikupljeni su samoprocjenom, odnosno sudionici su navodili percipirane vještine vlastite emocionalne kompetentnosti, kao i emocionalne manipulacije. Allen (2016) navodi kako bi bihevioralne mjere emocionalne manipulacije riješile problem eventualne diskrepance u rezultatima prikupljenim samoprocjenama i stvarnim sposobnostima emocionalne manipulacije. No, do danas ne postoje bihevioralne mjere za emocionalnu manipulaciju i također Allen (2016) navodi kako bi te mjere bile problematične za operacionalizaciju. Nadalje, na upitniku taktika emocionalne manipulacije sudionici su procjenjivali učestalost korištenja određenih taktika manipulacije prema partneru. Tvrdnje na upitniku su općenite te su sudionici mogli zamisliti različite situacije u kojima možda koriste određene taktike manipulacije te odgovarati na te tvrdnje iz perspektive jedne ili više zamišljenih situacija. Kako bi upitnik bio što jasniji sudionicima, čestice na upitniku bi se mogle preoblikovati tako da sadržavaju neku konkretnu situaciju u kojoj se nešto traži od partnera. Bitno je napomenuti kako su sudionici procjenjivali vlastitu učestalost korištenja taktika emocionalne manipulacije prema svom partneru, no korisno bi bilo i prikupiti procjene drugog partnera te utvrditi eventualna odstupanja. Također, bilo bi zanimljivo vidjeti odnose li se dobiveni rezultati samo na kontekst partnerskih odnosa ili se mogu generalizirati i na druge bliske odnose poput obiteljskih odnosa, prijateljskih odnosa ili na radnom mjestu. Nadalje, može se primijeniti kako postoje određena odstupanja u rezultatima u odnosu na prošla istraživanja. S obzirom da je ovo tek drugo istraživanje na ovu temu na hrvatskom uzorku, potrebna su dodatna istraživanja kako bi se u potpunosti moglo utvrditi koje adaptivne i neadaptivne osobine ličnosti doprinose objašnjavanju emocionalne manipulacije i ovise li ti rezultati o kontekstu prikupljanja podataka. Također, potrebno je provjeriti supresorski efekt ugodnosti na odnos emocionalne inteligencije i

emocionalne manipulacije budući da nisu pronađena istraživanja koja bi isti nalaz potvrdila. Isto se može reći i za nalaz vezano za medijacijski efekt makijavelizma na odnos spomenutih varijabli.

Ovo istraživanje provedeno u kontekstu romantičnih odnosa ima i praktičnu vrijednost. Dobiveni rezultati sugeriraju kako su neki pojedinci skloni manipulativnom ponašanju u partnerskom odnosu, odnosno zanemarivanju tuđih potreba i emocija u svrhu zadovoljavanja vlastitih. Takav oblik kontrole partnera predstavlja emocionalno zlostavljanje koje je, kako istraživanja pokazuju (Kelly, 2011; Ajduković i Ručević, 2009), najčešće u partnerskim odnosima. Emocionalna manipulacija često ostaje neprepoznata kao oblik nasilja ili se ona kao takva pogrešno interpretira u kontekstu romantičnih odnosa, pogotovo u adolescentnim vezama (Opat Jozić i Ombla, 2019). Rezultati dobiveni ovim istraživanjem mogu poslužiti u svrhu osvješćivanja kako emocionalno kompetentni pojedinci u kombinaciji s povišenim rezultatima na makijavelizmu, mogu koristiti svoje sposobnosti za emocionalnu kontrolu partnera. Također, ovim su istraživanjem dobiveni podaci o povezanosti određenih crta ličnosti s pojedinim taktikama manipulacije te se ti podaci mogu koristiti u svrhu boljeg prepoznavanja manipulativnog ponašanja za određene pojedince.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnos adaptivnih i neadaptivnih osobina ličnosti, emocionalne inteligencije te emocionalne manipulacije uključujući i taktike emocionalne manipulacije u romantičnim odnosima. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku ($N = 303$) te je dobivena niska, pozitivna povezanost emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije. Također su dobivene pozitivne, niske korelacije emocionalne manipulacije s nekim adaptivnim crtama ličnosti, ekstraverzijom i neuroticizmom te umjerena, negativna povezanost s crtom ugodnosti. S preostale dvije crte ličnosti, otvorenosti i savjesnosti, nije bilo značajne povezanosti. Također, dobivene su pozitivne, umjerene korelacije emocionalne manipulacije sa svim neadaptivnim crtama ličnosti od kojih je najveća pozitivna povezanost sa psihopatijom. Nadalje, primjenom HRA dobiveno je kako je emocionalna inteligencija značajni pozitivni prediktor emocionalne manipulacije, kao i makijavelizam i psihopatija, dok je ugodnost jedini značajni negativni prediktor emocionalne manipulacije. Objašnjavanju varijance emocionalne manipulacije najviše doprinose neadaptivne osobine ličnosti. Proučavanjem složenog odnosa emocionalne inteligencije i emocionalne manipulacije, primijećeno je kako adaptivne osobine ličnosti poput ekstraverzije i neuroticizma nisu medijatori spomenutog odnosa, no jedna neadaptivna crta ličnosti je i radi se o makijavelizmu. Također, dobiveno je kako je ugodnost supresor odnosa emocionalne inteligencije i manipulacije. Dobiveni rezultati daju dodatni doprinos literaturi u području „mračne strane“ emocionalne inteligencije, odnosno o emocionalnoj manipulaciji. Također, ovi rezultati mogu poslužiti u svrhu kreiranja intervencija radi lakšeg prepoznavanja manipulativnog ponašanja u romantičnim odnosima.

Literatura

- Abell, L., Brewer, G., Qualter, P. i Austin, E. (2016). Machiavellianism, emotional manipulation, and friendship functions in women's friendships. *Personality and Individual Differences*, 88, 108-113.
- Ajduković, M. i Ručević, S. (2009). Nasilje u vezama mladih. *Medicus*, 18(2), 217-225.
- Allen, C. (2016). *Mood and maladaptive behaviour: the effect of emotional intelligence, personality, and mood on emotional manipulation*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Tasmanija, Sveučilište u Tasmaniji.
- Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C. i Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: Does EI have a dark side? *Personality and individual differences*, 43(1), 179-189.
- Austin, E. J., Saklofske, D. H., Smith, M. i Tohver, G. (2014). Associations of the managing the emotions of others (MEOS) scale with personality, the Dark Triad and trait EI. *Personality and Individual Differences*, 65, 8-13.
- Back, M. D., Schmukle, S. C. i Egloff, B. (2010). Why are narcissists so charming at first sight? Decoding the narcissism-popularity link at zero acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(1), 132-145.
- Bacon, A. M. i Regan, L. (2016). Manipulative relational behaviour and delinquency: sex differences and links with emotional intelligence. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 27(3), 331-348.
- Baron, R. M. i Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Baumeister, R. F. i Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497-529.
- Benet-Martínez, V. i John, O. P. (1998). Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of personality and social psychology*, 75(3), 729-750.
- Brackett, M. A., Warner, R. M. i Bosco, J. S. (2005). Emotional intelligence and relationship quality among couples. *Personal relationships*, 12(2), 197-212.
- Brewer, G. i Abell, L. (2017). Machiavellianism, relationship satisfaction, and romantic relationship quality. *Europe's journal of psychology*, 13(3), 491 – 502.
- Buconjić, I. (2013). *Stabilnost taktika manipulacije*. (Neobjavljeni diplomski rad). Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.

- Buss, D. M. (1987). Selection, evocation, and manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(6), 1214-1221.
- Buss, D. M. (1992). Manipulation in close relationships: Five personality factors in interactional context. *Journal of personality*, 60(2), 477-499.
- Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., Lauterbach, K. (1987). Tactics of manipulation. *Journal of personality and social psychology*, 52(6), 1219-1229.
- Butković, A. i Bratko, D. (2009). Spolne razlike u taktikama manipulacije – istraživanje parova blizanaca. *Suvremena psihologija*, 12(2), 271-281.
- Caldwell, D. F. i Burger, J. M. (1997). Personality and social influence strategies in the workplace. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(10), 1003–1012.
- Christie, R. i Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. Academic Press.
- Davis, S. K. i Nichols, R. (2016). Does emotional intelligence have a “dark” side? A review of the literature. *Frontiers in psychology*, 7 (1316), 1-10.
- De Raad, B. i Mlačić, B. (2015). Big five factor model, theory and structure. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2(2), 559-566.
- Delič, L., Novak, P., Kovačić, J. i Avsec, A. (2011). Self-reported emotional and social intelligence and empathy as distinctive predictors of narcissism. *Psihologijske teme*, 20(3), 477-488.
- Esperger, Z. i Bereczkei, T. (2012). Machiavellianism and spontaneous mentalization: one step ahead of others. *European Journal of Personality*, 26, 580–587.
- Fletcher, G. J., Simpson, J. A., Campbell, L. i Overall, N. C. (2015). Pair-bonding, romantic love, and evolution the curious case of homo sapiens. *Perspectives on Psychological Science*, 10, 20–36.
- Gao, G. (2001). Intimacy, passion, and commitment in Chinese and US American romantic relationship. *International Journal of Intercultural Relations*, 25, 329-342.
- Goldberg, L. R. (1981). Language and individual differences; The search for universals in personality lexicons. U: L. Wheeler, (Ur.), *Review of personality and social psychology* (str. 141-165). Sage.
- Gough, S. (2015). *Exploring the Role of the Dark Tetrad and Self-Efficacy in Emotional Manipulation* (Neobjavljeni diplomski rad). Tasmanija, Sveučilište u Tasmaniji.
- Grieve, R. i Mahar, D. (2010). The emotional manipulation-psychopathy nexus: Relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position. *Personality and Individual Differences*, 48(1), 945-950.

- Grieve, R. i Panebianco, L. (2013). Assessing the role of aggression, empathy, and self-serving cognitive distortions in trait emotional manipulation. *Australian Journal of Psychology*, 65, 79-88.
- Hajncel, L. i Vučenović, D. (2013). Emocionalna inteligencija: modeli i mjerenje 20 godina poslije. *Suvremena psihologija*, 16(1), 95-112.
- Hare, R. D. (2003). *Manual for the Hare Psychopathy Checklist–Revised*. Multi-Health Systems.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. The Guilford Press.
- Hogan, R. (1983). Socioanalytic theory of personality. U: M. M. Page (Ur.), *1982 Nebraska Symposium on Motivation: Personality—current theory and research* (str. 55-89). University of Nebraska Press.
- Hyde, J. i Grieve, R. (2018). The dark side of emotion at work: Emotional manipulation in everyday and work place contexts. *Personality and Individual Differences*, 129(1) 108-113.
- Jonason, P. K., Luevano, V. X. i Adams, H. M. (2012). How the dark traits predicts relationships choices. *Personality and Individual differences*, 53(3), 180-184.
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41.
- Kamp Dush, C. M. i Amato, P. R. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(5), 607–627.
- Kardum, I., Gračanin, A., Hudek-Knezevic, J. (2008). Dimenzije ličnosti i religioznost kao prediktori socioseksualnosti kod žena i muškaraca. *Društvena istraživanja*, 17, 505-528.
- Kawamoto, T., Shimotsukasa, T., & Oshio, A. (2020). Cross-sectional age differences in the Dark Triad traits in two Japanese samples. *Psychology and Aging*, 35(1), 91-96.
- Kelly, U. A. (2011). Theories of intimate partner violence: From blaming the victim to acting against injustice: Intersectionality as an analytic framework. *Advances in Nursing Science*, 34(3), 29-51.
- Kernis, M. H. i Sun, C. R. (1994). Narcissism and reactions to interpersonal feedback. *Journal of Research in Personality*, 28(1), 4–13.
- Kıralp, Y., Dincyürek, S. i Beidoğlu, M. (2009). Determining the conflict resolution strategies of university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1205-1214.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling (5th ed.)*. The Guilford Press.

- Kraljević, S. (2014). *Manifestacije mračne trijade ličnosti u konzumaciji psihoaktivnih tvari i rizičnim seksualnim ponašanjem*. (Neobjavljeni diplomski rad). Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.
- Lelková, A. i Lorincová, T. (2017). Prediction of manipulation as a core part of social intelligence through selected personality traits in the context of business area. *International Journal of Organizational Leadership*, 6, 102-108.
- Ludlow, L. i Klein, K. (2014). Suppression variables: The Difference between „is“ versus „acting as“. *Journal of Statistics Education*. 22(2), 1-28.
- Mandal, E. i Horak, A. (2016). Manipulation tactics of patients with neurotic disorders in everyday life and drug therapy. *Psychiatria Polska*, 50(1), 65–76.
- Martins, A., Ramalho, N. i Morin, E. (2010). Comprehensive meta – analysis of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences*. 49(1), 554-564.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370- 396.
- Mayer, J. D. i Salovey, P. (1997). Što je emocionalna inteligencija? U: D. J. Sluyter i P. Salovey (Ur.), *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija: Pedagoške implikacije*, (str.2-21). Educa.
- McCrae, R. R. i Costa, P. T. (1985). Updating Norman's "adequate taxonomy" of intelligence and personality dimensions *in natural language and in questionnaires*. *Journal of Personality and Social Psychology*. 49, 710-721.
- McCrae, R. R. i John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60, 175-215.
- Međugorac, M. (2018). Odnos mračne tetrade, manipulativnih taktika te afektivne empatije i kognitivne teorije uma. (Neobjavljeni diplomski rad). Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.
- Miao, C., Humphrey, R. H., Qian, S. i Pollack, J. M. (2019). The relationship between emotional intelligence and the dark triad personality traits: a meta-analytic review. *Journal of Research in Personality*, 78, 189-197.
- Nagler, U. K., Reiter, K. J., Furtner, M. R. i Rauthmann, J. F. (2014). Is there a “dark intelligence”? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others. *Personality and Individual Differences*, 65, 47-52.
- Opat, N. (2014). *Odnos osobina ličnosti i emocionalne manipulacije partnerom*. (Neobjavljeni završni rad). Zadar, Sveučilište u Zadru.

- Opat, N. (2017). *Taktike manipulacije u ljubavnim vezama, emocionalna inteligencija i privrženost partneru*. (Neobjavljeni diplomski rad). Zadar, Sveučilište u Zadru.
- Opat Jozić, N. i Ombla, J. (2019). Manipulacija ponašanjem romantičnog partnera: Provjera psihometrijskih karakteristika instrumenata. *Psihologijske teme*, 28 (2), 313-332.
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556-563.
- Pavlović, T. (2017). *Mračna strana vrednota: Povezanost mračne trijade i osobnih vrijednosti u hrvatskom uzorku*. (Neobjavljeni diplomski rad). Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.
- Rauthmann, J. F. (2012). The Dark Triad and Interpersonal Perception: Similarities and Differences in the Social Consequences of Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Social Psychological and Personality Science*, 3(4), 487-496.
- Ryan, K. M., Weikel, K. i Sprechini, G. (2008). Gender differences in narcissism and courtship violence in dating couples. *Sex Roles*, 58(11-12), 802-813.
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68 – 78.
- Salovey, P. i Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, cognition and personality*, 9, 185-211.
- Sayehmiri, K., Kareem, K. I., Abdi, K., Dalvand, S. i Gheshlagh, R. G. (2020). The relationship between personality traits and marital satisfaction: a systematic review and meta-analysis. *BMC psychology*, 8(1), 8-15.
- Schutte, N. S. i Loi, N. M. (2014). Connections between emotional intelligence and workplace flourishing. *Personality and Individual Differences*, 66, 134-139.
- Smith, L., Heaven, P. C. i Ciarrochi, J. (2008). Trait emotional intelligence, conflict communication patterns, and relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 44, 1314-1325.
- Steil, J. M. i Weltman, K. (1992). Influence strategies at home and at work: A study of sixty dual career couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9(1), 65-88.
- Takšić, V. (1998). *Validacija konstrukta emocionalne inteligencije*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.
- Takšić, V. (2002). Upitnici emocionalne inteligencije (kompetentnosti). U: K. Lacković- Grgin, A. Bautović, V. Čubela i Z. Penezić (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (str. 27-45). Filozofski fakultet u Zadru.

- Waddell, C., Van Doorn, G., March, E. i Grieve, R. (2020). Dominance or deceit: The role of the Dark Triad and hegemonic masculinity in emotional manipulation. *Personality and Individual Differences, 166*, 1-6.
- Weisberg, Y. J., DeYoung, C. G. i Hirsh, J. B. (2011). Gender differences in personality across the ten aspects of the Big Five. *Frontiers in psychology, 2*, 1-11.
- Weiss, B., Lavner, J. A. i Miller, J. D. (2018). Self-and partner-reported psychopathic traits' relations with couples' communication, marital satisfaction trajectories, and divorce in a longitudinal sample. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment, 9*(3), 239-249.
- Zhao, X., Lynch, J. G., Jr. i Chen, Q. (2010). Reconsidering Baron and Kenny: Myths and truths about mediation analysis. *Journal of Consumer Research, 37*(2), 197–206.